

Els jurats de matrones

Josep M. Bunyol

FONT: Bunyol, J. M. (2024). *Els jurats de matrones*. Revista Sàpiens, 286. https://www.sapiens.cat/revista/sapiens-286/jurats-matrones_404994_102.html

FONT: <https://www.smithsonianmag.com/history/how-all-female-juries-of-matrons-shaped-legal-history-180984647/>

Durant més de set-cents anys, aquesta institució va formar part del sistema judicial anglès. Integrat per dones amb alguns coneixements pràctics d'anatomia femenina, tenia la funció de certificar si la condemnada estava embarassada i, per tant, es podia salvar de la pena de mort.

Primer jurat femení de Los Angeles (1911).

La mirada perspicaç i, sobretot, les arrugues del rostre denoten que la dona deu estar més a prop dels setanta anys que dels seixanta. Es posa dreta, conscient de la responsabilitat que té entre mans. El tribunal de justícia espera expectant el veredict que ha acordat amb les seves onze companyes de deliberació. Sap que poques vegades una dona té la possibilitat de fer contenir la respiració d'un sistema legal dissenyat fèrrriament pels homes.

Tot i l'aplom que se suposa a l'experiència, es deixa anar, lluny de recórrer a cap formulisme legal:

—Senyors, aquesta noia està tan embarassada com jo!

Les seves paraules acaben de ratificar l'execució d'Ann Davis, sentenciada a mort per robatori, després de diverses condemnes pel mateix motiu que l'han dut d'Anglaterra a l'estat australià de Nova Gal·les del Sud. Som al 1789, un any de ressonàncies revolucionàries a Europa. L'acusada ha al·legat que està esperant una criatura, i si s'hagués confirmat, la pena capital hauria estat ajornada o anul·lada. Dotze dones han estat convocades amb l'objectiu d'examinar-la i dirimir si realment hi ha embaràs: un jurat de matrones. És una pràctica legal exportada a les colònies britàniques des de la metròpolis anglesa.

La justícia no és cosa de dones

Aquest jurat de matrones és històric, no només perquè és el dictamen fatal que Davis sigui la primera dona penjada a la forca a Sydney, sinó perquè ha estat el primer tribunal civil que participa en un judici penal a la colònia, on la justícia la solen impartir els militars. En aquesta època, les dones no estan acostumades que se'ls atorgui un rol oficial i vinculant en un tribunal de justícia. En el sistema legal anglosaxó, com en molts d'altres, a les casades era el marit qui les representava davant de la llei. Per això encara pren més rellevància l'existència d'un jurat específicament femení, l'excepció d'un sistema que no aprovarà la incorporació de les dones als jurats regulars fins al 1919.

L'al·legació de ventre

Durant segles, a Anglaterra i a Gal·les, les sentenciades a mort podien ajornar la cita amb el patíbul si estaven embarassades. Era un recurs conegut amb el nom de *pleading the belly* ('al·legació de ventre'), que retardava l'execució fins que no nasqués la criatura. Després de donar a llum, en la majoria dels casos la pena màxima acabava sent commutada per una de presó, o fins i tot era possible que arribés l'indult, depenent de les necessitats de la criatura i la naturalesa del delictes pel qual s'havia jutjat la mare. Per evitar que una

condemnada fingís un embaràs, s'encarregava a un grup de dones que determinés el seu estat real.

A Anglaterra, els jurats de matrones estan documentats a partir del segle XIII i van ser vigents durant més de set-cents anys. De vegades inclús ocupaven un càrrec fix al tribunal. El sistema legal els reconeixia uns coneixements pràctics (i lògics) d'anatomia femenina, un tema sempre marcat per tabús i supersticions. Solien ser dotze dones d'una certa edat, el mateix nombre de membres dels jurats masculins regulars, i eren juramentades com es feia en qualsevol altre procediment. El seu veredictes era incontestable. Els jutges no buscaven una segona opinió mèdica ni revocaven la decisió de les matrones.

EL PERILL DE LA SOLIDARITAT - Les autoritats acataven la resolució, però no es refiaven de les matrones, tement que poguessin afavorir un indult per compassió. Gravats d'unes dones embarassades.

Com se certificava un embaràs?

A la baixa edat mitjana, es va generalitzar la creença que la vida no començava fins al moment en què hi havia moviment fetal (el que els anglosaxons anomenaven *quickenning*, 'acceleració'), cap a la quinzena o la setzena setmana d'embaràs. Per determinar si la condemnada estava en estat, les matrones analitzaven el cos de la presonera, especialment l'abdomen i els pits.

Es valorava que les membres del jurat estiguessin més o menys familiaritzades amb els fonaments de la ginecologia i que haguessin assistit prèviament a algun part, però no totes eren llevadores professionals; també hi havia mares de família i dones de classes molt diverses. És a dir, no era tan important l'experiència obstètrica com el fet d'haver estat mares o, senzillament, de ser a prop just quan s'havia de formar una d'aquells jurats. De fet, quan la condemnada al·legava que estava esperant un nadó, els magistrats podien

ordenar tancar les portes de la sala, per evitar que marxés cap dona del públic susceptible de formar part del jurat.

Era una tasca complexa i de molta responsabilitat, sotmesa a errors d'apreciació que podien condicionar la vida i la mort de dos éssers humans. Als *Comentaris sobre les lleis d'Anglaterra*, una obra que es va publicar entre el 1765 i el 1769, el jurista William Blackstone recordava que el retardament d'una execució per un embaràs no era una mesura de gràcia en favor de la dona, sinó una llei pensada per afavorir el nadó. Tot i així, com que només es tenia en compte el fetus si es movia, era possible enviar al patíbul embarassades en un estat molt preliminar, de menys de deu setmanes.

Alguns casos concrets

La primera vegada que es va aplicar el sistema judicial britànic a Austràlia va ser mitjançant un jurat de matrones. Un procés ben sonat va ser el d'Elizabeth McGree, d'Austràlia del Sud, que, el 1882, va ser acusada de matar un amic del marit que l'havia intentat violar en plena borratxera.

Les proves forenses van mostrar que l'home va rebentar la porta i va estrangular McGree mentre intentava violar-la. El fill de McGree, de 12 anys, li va clavar un cop de martell al cap per intentar aturar l'agressió. Després d'aquell primer cop, McGree va començar a colpejar l'home amb el martell (l'home s'havia aixecat després del cop del nen i havia sortit a fora, prometent que no la tocava més) i el va apunxalar amb un ganivet.

Tot i les proves forenses, McGree va ser declarada culpable, en gran part perquè havia permès que l'home begués alcohol a casa amb el seu marit. La van condemnar a la forca.

Un cop condemnada, va al·legar l'embaràs i es va convocar un jurat de matrones. Elles van determinar que era "*quick with child*", i així va esquivar el patíbul. Més endavant va donar a llum a la presó de Gladstone. La seva condemna a mort es va commutar per deu anys.

Quan l'embaràs acabava en naixement, aquest ajornament de la forca era força habitual. Això va generar entre els homes la preocupació que les dones poguessin al·legar falsament l'embaràs per evitar un delictes capital. Temien que un jurat de matrones, "naturalment" compassiu, els concedís una pròrroga de la mort.

Tot i que hi ha poca evidència que això fos habitual, per respondre a aquesta inquietud, les lleis sobre *pleading the belly* establien que aquesta petició només es podia fer una vegada. Si una dona embarassada obtenia una pròrroga per tenir la criatura, podia ser executada per qualsevol delictes futur —encara que tornés a estar embarassada.

Les pirates Anne Bonny i Mary Read van al·legar l'embaràs, tot i que no és clar si realment ho estaven. Domini públic, via Wikimedia Commons.

A Nova Zelanda, consta una sola ocasió en què fos convocat un jurat de matrones. Va ser l'any 1883, en el judici a Phoebe Veitch, condemnada per haver ofegat al riu una filla de quatre anys. En una deliberació inicial, totes estaven d'acord en el veredict, excepte una. El jutge els va recordar que la decisió s'havia de prendre per unanimitat. Vint minuts més tard, la portaveu va anunciar que, per a elles, Veitch estava embarassada. La dona va ser reclosa a la presó de Wellington, on va néixer el seu fill, i va morir vuit anys més tard.

UN JURAT MOLT DIVERS - Els jurats de matrones estaven formats per dones de diferents estatus, com es pot veure a la vinyeta de la dreta, de Charles Dana Gibson, publicada a la revista *Life*, el 1902. A l'esquerra, judici d'Elizabeth Clapp (1754). Les dones només participaven en el procés com a acusades, testimonis o observadores.

El final de la institució

La mentalitat de finals del segle XIX va fer qüestionar una figura legal que va passar a ser vista com una pràctica obsoleta i arcaica. Les autoritats no sempre s'acabaven de refiar de les matrones, tement que poguessin afavorir un indult per una compassió natural vers una altra dona. Malgrat els hipotètics prejudicis de classe, també entre dones, se suposava una presumpta sororitat *contre la lettre*. Per esvair recels, les lleis més restrictives sobre l'al·legació de panxa estipulaven que només era possible acollir-s'hi un cop.

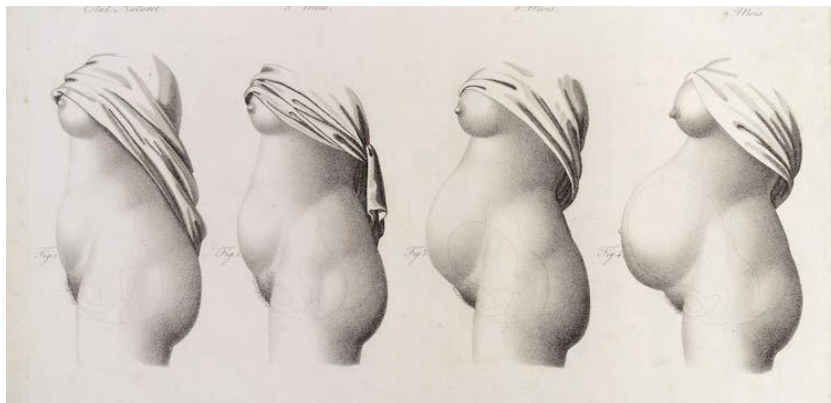
En l'Anglaterra victoriana, els jurats de matrones es van començar a considerar massa tous. Alecia Simmonds, professora de Lleis de la Universitat Tecnològica de Sydney, resumeix com eren vistes les dones fa poc més de cent anys: "Massa irracionals, massa aclaparades per la lactància materna, massa ignorants sexualment o massa fàcilment corrompudes pel coneixement sexual".

El 1832, la *London Medical Gazette* es queixava que la vida d'una presonera es posés en mans de "dones desfasades i ocioses que, per casualitat, es troben en aquell moment al Tribunal Criminal".

En paral·lel, la ciència mèdica havia viscut un avenç espectacular amb la invenció de l'estetoscopi, per part del doctor René Laënnec. Les matrones van perdre poder i prestigi social en favor dels metges, que amb el nou aparell eren capaços de detectar amb fiabilitat els batecs d'un fetus. Demanar a un home que examinés el cos d'una presonera havia semblat indecorós durant molt de temps, però, al llarg del segle XIX, s'havia anat fent habitual que les matrones fossin assistides per algun metge, sovint el de la mateixa presó.

Encara que el Codi Penal anglès del 1879 va apostar per substituir del tot els jurats de matrones pels professionals mèdics, a inicis del segle XX s'hi continuava recorrent de manera esporàdica. Dues dones condemnades per infanticidi, Ada Annie Williams, el 1913, i una altra que es deia Stevens, el 1917, van aconseguir que un grup de dones validés un embaràs que les va salvar de la forca.

L'abolició formal d'aquells jurats la va certificar una llei del 1931, que establia l'aplicació automàtica de la cadena perpètua per a tota embarassada condemnada a mort. Va ser una reforma impulsada per la parlamentària laborista britànica Edith Picton-Turbervill. Per bé que la pena de mort no es va eliminar del tot a la Gran Bretanya fins al 1965, va ser un pas important en el camí gradual cap a la seva supressió, fos quin fos el gènere, el delictes i la condició social de la persona sentenciada.

Històricament, les dones decidien les etapes de l'embaràs, però aquesta responsabilitat va acabar passant als metges. Jacques Pierre Maygrier / Wellcome Collection, CC BY.

HO SABIES?

“Senyors i senyores del jurat”

La importància que es donava a l'opinió femenina per verificar l'embaràs d'una condemnada contrasta amb el fet que les dones van trigar molt a ser incorporades als jurats populars. A Anglaterra, les primeres dones que es van poder asseure a valorar un cas en un tribunal de justícia les hem d'anar a buscar a Bristol, el 1920. A Nova Gal·les del Sud, a l'altra punta del món, encara van trigar més, fins que es va aprovar una llei del 1947. En molts casos, tal com mostra la pel·lícula nord-americana *Dotze homes sense pietat*, del 1957, els jurats continuaren sent exclusivament masculins

MATRONES, VÍDUES... I BRUIXES

El jurat de matrones també es convocava si una vídua afirmava que estava embarassada del marit difunt, cosa que podia afectar la resolució de l'herència familiar i les possibles reclamacions del pare o els germans del mort. Aquesta funció va esdevenir obsoleta al segle XIX, amb les reformes legislatives que asseguraven el dret a la propietat femenina, amb independència de les reclamacions dels homes de la família. En l'edat moderna, aquests jurats femenins també havien estat consultats en processos per bruixeria, a l'hora d'identificar presumptes marques del dimoni.

PER SABER-NE MÉS

És molt difícil trobar informació dels jurats de matrones en català o castellà. En podeu trobar més dades en un article de Sara M. Butler, professora d'Història Britànica de la Universitat Estatal d'Ohio (EUA), titulat “More than mothers: juries of matrons and pleas of the belly in medieval England”, publicat a la revista *Law and History Review* (Cambridge University Press), volum 37, número 2 (2019).